

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ १ ॥

अथ श्रीनारायण सरोवर माहात्म्य प्रारंभः

— ११८ —

Page

પ્રસ્તાવના.

આ સોરાવર પ્રાચીન અને ભાગવદ પદ્મગ્રંથની જેમ થયેલું છે, જેનો મહિમા શ્રીમદ ભાગવતમાં છે. દેવગીત નામે એ લખાયો છે પશ્ચિમ સમુદ્રના કિનારે બ્યાં દસ પ્રાચેતસોએ તપસ્યા કરી છે કંવરૂપિનું આશ્રમ છે તે તિર્થ ગણા વધો પેતાં અપ્રસિદ્ધ હતું તેને મહા પ્રતાપી ગોવિદ્વાય પ્રતિપાદ શ્રીકચ્છાધિપતિ રાહુ ગાહેજો તરેદે વિદ્વાનોના સોધથી તે રથાન સિદ્ધ છે ત્યાં શ્રીત્રીકમસાયલ આદિ આઠ મંદિરો છે મુંદર સોરાવર તથા શ્રી કાડનાથલ મહાદેવ વગેરેના દયાનતો જિજ્ઞાસાર નામદારે કરેલો છે પવિત્ર રમણમાં શ્રીચિંત્વે સ્વામિના સંપ્રદાયના વાદા આચાર્ય શ્રીમહાપ્રભુની બ્રેહ્મ છે આનું મહારમ્ય જ્ઞસુધિગ્રારે પરેલું નથી રાજના આશ્રિત રાં રાં પંડિત દયારામ ગિરધરલ મિત્ર તે પાસે આપત (૬) મલી વલી બીલ પલ ૧૦ પ્રત ભેળી કરતાં પલ સંપૂર્ણ શુદ્ધ થઇ નથી છતાં ભાવિક લોકોના આગ્રહથી તેની સરળ ગુજરાતી રીકા કરાવીને છાપેત્ર છે આતિથ્ય ગિંધ અને કચ્છના કીનારે છે તે લોકોનાં ગુજરાતિ વાંચન જાણનારા મોટે સાધારણ ભાષામાં છાપ્યું છે. જેનો હક અમે રજેલો છે. હલ મચ્છા છે આશ્રય મળતાં બીલ આવૃત્તિએ સુમનારી છાપીયું.

શ્રીગણેશાય નમઃ ॥ વ્યાસભટ્ટ કહે છે કે-નૈમિષારણ્ય ક્ષેત્રમાં શાનક છે આદિ જેમાં જેવા નકપિ
સ્વસ્થપણથી સુતપુરાણોને તીર્થોમાં ઉત્તમ તિર્થની કથા પુછતા હતા. ॥ ૧ ॥ સુતપુરાણી કહે છે

શ્રીગણેશાય નમઃ ॥ શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ ॥ વ્યાસઉવાચ ॥ નમિષેનિમેષત્રેન્દ્રપયઃશોન-
કાદયઃ ॥ સ્વયંસૂતંપ્રછથ્રતીર્થનાસુત્તમાંકથાં ॥ ૧ ॥ સુતઉવાચ ॥ શ્રુશ્રુશ્ર્વંભો-
મહાભાગાસ્તીર્થોનાંવિવિધાઃકથાઃ ॥ અદંતેકથયિષ્યામિસર્વપાપપ્રણાશિની ॥ ૨ ॥
एकदापुरमासीनोवर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः ॥ तत्रागमज्जगन्नाथोपांडवानांदिदृक्षया ॥ ३ ॥

કે-હે મોટા ભાગ્યવાળા તમે ત્રિવિધ પ્રકારની તિર્થની કથા સાંભળો. હું તમારા પ્રત્યે સર્વ પાપને
નાશ કરનારી કથા કહું છું. ॥ ૨ ॥ એકવાર પોતાના પુરમાં ધર્મના પુત્ર યુધિષ્ઠિર મહારાજ્ઞે
હતા ત્યાં પાંડવોને જેવા સાથે શ્રીકૃષ્ણ પોતે આવ્યા. ॥ ૩ ॥

નેને એમ પાંચો જાડુ દર્પનાન થયા એમ દરદિને ધન મળેથી આનંદ થય તેમ તે પાંચોને
વર્ષ થયેા. ॥ ૪ ॥ આવેલા શ્રીકૃષ્ણને યુધિષ્ઠિર મદાસન્ન આલિંગન કરવા લાગ્યા. પછવટે

કૃષ્ણમધ્યાગતેવીશ્યપાંડવાસુદમાવહન્ ॥ દર્પેનમહનાનુગ્રાદિસ્ત્રિગાંધનંચથા ॥ ૪ ॥
આલિંગિતોસોહિયુધિષ્ઠિરભીમનપશ્ચાત્પરમાદેશ ॥ પૈંદ્રેણમીત્યાપરિપૂગિતોમોષા-
ચાલિમીત્યાનુનાલેખમ્ ॥ ૫ ॥ નકુલસહદેવૌચલ્યર્ચમાદાવયેતદા ॥ પેતતુઃપાદયો-
રેત્રકૃષ્ણસાસુચરૌસદા ॥ ૬ ॥

જાડુ દરેથી ભીમ પણ આલિંગન કરતા હતા તેમ દિક્કના પુત્ર અર્જુન પણ પ્રીતિવટે પેંદ્રન કરવા
લાગ્યા અને પંચાક્ષી જે દુષ્ટી તે પ્રીતિવટે દુગ્ધા પુછવા લાગ્યાં. ॥ ૪ ॥ તે શ્રમે નહિ અને મહેતવ
અર્થે પાંચાદન કરતા હતા તેમજ દારપણ્ણથી ભગવતનાં ચર્મ આગળ નમન કરવા લાગ્યા. ॥ ૬ ॥

સુખવરે ભોદ્યા શ્રીકૃષ્ણ મહારાજા પાંદુના પુત્ર યુધિષ્ઠિર શ્રીકૃષ્ણના યુગલ ચારુને મરતદપર
લગારી હાથ નેડી નીચે લખેલા કથા પ્રશ્ન કરતા હતા. ॥ ૭ ॥ યુધિષ્ઠિર મહારાજા એ પુછ્યું કે—

સુત્રોપવિષ્ઠશ્રીકૃષ્ણપાંડુપુત્રોયુધિષ્ઠિરઃ ॥ પ્રગૃહ્યચરણૌમૂત્રાંચિદ્રાંજલિરભાપત ॥ ૭ ॥
યુધિષ્ઠિરુવાચ ॥ કૃષ્ણકૃષ્ણમહાવાદોમત્તાનામભયપ્રદ ॥ તીર્થાનામુત્તમંતીર્થયેનાત્રિ-
રેણમુક્તિદં ॥ ૮ ॥ યસિમન્સ્થાનેમવદ્વાસોભવત્સેવનિરંતરં ॥ તદદંશ્રોતુમિચ્છામિલભ્ય-
સાદાજગત્યતે ॥ ૯ ॥

કૃષ્ણ હે કૃષ્ણ હે મોડી બાહુવાળા ભક્ત જન્મેને અભય દેનારા તમે મને તિર્થમાં ઉત્તમ શોધ
વખતમાં મુક્તિ આપે તેવી કથા કહો. ॥ ૮ ॥ જે હાથે આપનો નિરંતર વાસ હોય તે તિર્થનું
માહાત્મ્ય હે જગતપતે તમે મને કહો. ॥ ૯ ॥

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે હે-પાંડવો! મને ગુહ્યમાં પણ ગુહ્યઃ અદસઃ તિથ્યં જે આગાહ્યોવમાં છે તેમાં પણ શ્રેષ્ઠ હોયે તે તમે સાંભળો ॥ ૧૦ ॥ પેલા કહેવાયલા અદસઃ તિથ્યંમાં ઉત્તમ એક નારાયણ સરોવર

શ્રીકૃષ્ણોવાચ ॥ શ્રુણુપાંડવવક્ષ્યામિગુહ્યાદુહ્યતરંમમ ॥ અષ્ટપિંશ્વર્તીર્થાનાંભવંતિદિ-
મહાર્ણવ ॥ ૧૦ ॥ તેપંતીર્થમતાંતીર્થનારાયણસરોવરં ॥ યત્રમર્જંતિમુનયોબ્રહ્મપુત્રા-
નુચિષ્ઠિર ॥ ૧૧ ॥ શક્ત્યાયુક્તઃશિવોવત્રવસત્યેવનિરંતરં ॥ અહંમાધ્યાહ્નિકંકર્મકરો-
મિતંત્રનૈધ્રુવં ॥ ૧૨ ॥

હે. વ્યાં હે યુધિષ્ઠિર મહામુનિ બ્રહ્માના પુત્રો આન કરે છે. ॥ ૧૧ ॥ તે નારાયણ સરોવરમાં ત્યાં પાવંતિ સહચરતમાન શ્રીમહાદેવજી નિરંતર વસે છે તેમ હું પણ નિઃચે કદી મધ્યાન સંધ્યાત્રંદન શ્રીનારાયણમરના ત્રા ઉપર કરું છું. ॥ ૧૨ ॥

બ્રહ્માના મનથી જનમેલા મરિચિ આદિ એને નારદહત્તું પછી આ નારાયણ સરોવર તપ કરવાનું સ્થાન છે તેમ આશાસિલ્બર ન્હપિ તે સરોવરના કિનારા પર રહે છે મરિચિ એને નારદ સંગેત બ્રહ્માએ મને તપસ્થાન પુછ્યું ત્યારે મેં આ નારાયણ સરોવર ખતાવ્યું, દેવનન્દપિ આદિ

દેવર્ષિમાનસાઃપુત્રાસ્તપથર્થવૃંશુનિશ્રિતાઃ ॥ અગ્રાશીતિસહસ્રાગિનાંરાયણસરસ્તે ॥

૧૨ ॥ અહમાદ્વાપયત્તદામુનિભિઃપ્રાર્થિતોવદા ॥ દેવર્ષેરાજયામન્તપથર્થવૃંશુતોઘમાઃ ॥
 इतिहासपुराणेपुत्राचार्यपतिकीर्तिता ॥ सरोद्रवंचमाहात्म्यंमिधूद्वेषेस्तथापिच ॥ १५ ॥

સર્વે ત્યાં તપશ્ચર્યા કરતા હતા. ॥ ૧૪ ॥ આ કયા ઇતિહાસ પુરાણેમાંની છે સરોવરનું માહાત્મ્ય સિંધુમાગર નહક છે. જે આતું શ્રેષ્ઠ છે તે શ્રીમહ્ ભાગવતમાં પ્રસિદ્ધ છે. દશ પ્રાચેતસો એ તપશ્ચર્યા ત્યાં કરેલી છે સરોવરથી નીકળેલા શ્રીમહાગ્નિ તોણે આ માહાત્મ્ય વર્ણવેલું છે તે રૂઝગીત નામે ઓળખાય છે આ વિષય શ્રીમહ્ ભાગવતનો છે. ॥ ૧૫ ॥

પુષ્કર રાજ્ય આદિ ત્રીંયા શ્રીગંગા આદિ નદિઓ શ્રીબ્રહ્મદેવ આદિ દેવતાઓ સર્વ
નિરંતર નારાયણ સેવકરના તટ ઉપર વસે છે. ॥ ૧૬ ॥ શ્રીસૂર્યનારાયણ આદિ સર્વ ગ્રહ નક્ષત્ર

પુષ્કરાચાનિત્રીર્થોનિગંગાદ્યાઃસત્તિસ્તથા ॥ ત્રહ્માદ્યાદેવતાઃસર્વેનારાયણસસ્તટે ॥
૧૬ ॥ આદિત્યાદ્યાગ્રહાઃસર્વેસનક્ષત્રાઃસલ્બઝઃ ॥ નિવસંતિસદાતત્રનારાયણસસ્તટે ॥
તુંચરાદ્યાશ્રગંધર્વોસિદ્ધિચિદ્યાધરાસ્તથા ॥ વાસુક્યાદ્યાઃપન્નગાશ્રનિવસંતિસસ્તટે ॥ ૧૮ ॥

તેમ સર્વ લક્ષ પણ નારાયણ સેવકરના કિનારે વસે છે. ॥ ૧૭ ॥ તુંબઝઘંધર્વ આદિ ગંધર્વ સિદ્ધ
વિદ્યાધર વાસુકિ આદિ સર્વ નાગો આ પવિત્ર શેરવરને કિનારે વસે છે. ॥ ૧૮ ॥

સિંધુસમુદ્ર સમાન તિથિ નથી થયું અને નથી થવાનું દેવતાઓ સ્વર્ગને પુણ્ય ગણી
 શ્રીનારાયણ સેવકોમાં જન્મ મળું પડે છે ત્યારે બીજા મૂલ્યસોદાવાળાનું શું પુણ્ય આપે
 એટલે શ્રીનારાયણસર છે. ॥ ૧૯ ॥ અમી રૂપિતા આશ્રમ પુરુષ કુક્ષેઝાદિ દરી આવે પૃથ્વી

સિંધુદધિસમંતીર્યનમૃતંનમ્રવિવ્યતિ ॥ અમરુમરણમિછંતિકાકથાહતરજનોઃ ॥ ૩૧ ॥
 તીર્થપ્રાપ્તગયાત્રિપુષ્કરસ્ત્રેત્રાદિપુણ્યંમહદાનંમૃગિગજાચ્છેદમતુલ્યાપાત્રંચતુર્વેદવિત્
 ॥ રાહગ્રસ્તદિવાકરાત્સમધિકસિયોર્જલેભવ્યેતનારાવાસસરોભિયસ્યમહિમાયવતુંનશ-
 વ્યોમુચિ ॥ ૨૦ ॥

અથ સોનાનું તુત્તાદાન ચાર વેદ જલનાંર પાન બ્રહ્મણને દાધા હોય મૂર્ધે ગ્રહણમાં કાશી આદિ
 પવિત્ર જગોમાં જ્ઞાન ક્ષેત્ર હોય તો તેનું પુણ્ય સંખ્યામાં થાય પણ આ નારાયણ સેવકોમાં દાન
 જ્ઞાન દર્શનનું ફળ અસંખ્ય છે તેને પૃથ્વીમાં કાઢ ગણી શકે તેમ નથી. ॥ ૨૦ ॥

હે ભારત અને તમોને વિસ્તારવડે કહી સંભળાવેલ કતાં એ દોતેય ફંતાણના પુત્ર તમારા કૃતિમાં ને હલ દમ્બા હોય તે પુછે ॥ ૨૧ ॥ ઉપરની કથા સંભળી યુધિષ્ઠિર મહારાજને એ

અ.

૩

एतत्ते सर्वमाख्यातं मया तत्वेन भारत ॥ पुनः पृष्ठस्व कौतयेय प्रष्टुं ते वत तत् स्पृहा ॥ २१ ॥

યુધિષ્ઠિરહવાચ ॥ દેવદેવનમસ્તે સ્તુકૃપાંકુરુમમોપરિ ॥ જ્ઞાનસ્ય કીદૃશં પુણ્યં દ્વાનસ્ય
કીદૃશં ફલમ્ ॥ ૨૨ ॥ સિંધોર્દશનમદિમાસૃત્તિકાભ્યુનનં તયા ॥ તત્સર્વશ્રોતુમિચામિ

वद देव कि नंदन ॥ २३ ॥

પુછ્યું કે-૨ દેવતાઓના દેવતા તમોને હું નમસ્કાર કરું છું મારા ઉપર કૃપા કરી આ જ્ઞાનાયાણું
સરોવરમાં જ્ઞાન દરવાજું અને દાન દેવાનું કૃપા કહી સંભળાવો. ॥ ૨૨ ॥ હે દેવકીના પુત્ર સિંધુ
સાગરનો મહિમા અને સરોવર માંડેથી મારી જોદા બાહેર તાબજાનું પુણ્ય સંભળાવો. ॥ ૨૩ ॥

॥૪॥

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-સિંધુ સાગર અને નારાયણ સરોવરનું દર્શન કરવાથી સો જન્મનાં પાપ નાશ પામે છે. સ્પર્શ કર્યેથી જન્મસો જન્મનાં પાપ મટે છે સાન કરેથી હજાર જન્મનાં પાપ મટે છે,

શ્રીકૃષ્ણગુણવાચ ॥ દદ્માજન્મશતંપાપેસ્પૃશ્વાજન્મશતત્રયં ॥ સ્નાતાજન્મસહસ્રાણાંદંતિ
 સિંવોર્મહજલમ્ ॥ ૨૪ ॥ તર્સ્યેહ્યન્નકણિકાધુંજંતિચપિપીલિકાઃ ॥ તિલમાત્રેણ
 કૌતેયકોટિયજ્ઞફલંભેત્ ॥ ૨૫ ॥

એવો સિંધુ સાગર છે. ॥ ૨૪ ॥ તેમ આ સરોવરના કિનારે માત્ર કણિકા બેસે કણ કીડીઓને
 આપેલો હોય નોથલુ હે કુંતાલના પુત્ર તેને કાઢી યલનું દસ થાય છે ત્યારે શ્રદ્ધાથી તેા વાહાણો
 તથા માધુ અતિથીઓને અન્નદાન આપેલું હોય તેા શું ન થાય અર્થાત્ ઘણું પુણ્ય થાય છે. ॥ ૨૫ ॥

નારાયણ સોવર માટેથી માટી અથવા ગણે ને મનુષ્યો દિનારાથી બહાર નાંખે છે તે સૂર્ય
અંદ્ર અને પૃથ્વી છે ત્યાં સુધી સ્વર્ગમાં વસે છે માટે બ્રહ્મા કરનારે એ મોવરમાંથી માટી બહાર

સસિમૃત્તિકાંયેચનિઃક્ષિપંતિતટાદ્રહિઃ ॥ તેવેસ્યગેષુતિષ્ઠંતિયાવચ્ચંદ્રાકેમેદિનો ॥૨૬॥
एकादशीसहस्राणिशिवरात्रिशतानिच ॥ जयंत्याश्रसहस्राणिकलांनाहतिषोडशीं ॥
२७॥अश्वमेधसहस्राणिचाजपेयशतानिच॥राजसूयसहस्राणिकलांनाहतिषोडशीं॥२८

નાખતી. ॥ ૨૬ ॥ આમ ને કરે તે હબર એકદશા એકસો શિવરાત્રી અને હબર અર્ધતી વ્રત
કરેથી પણ અધિક ફળ મળે આવેા ઉત્તમ મહિમા છે. ॥ ૨૭ ॥ હબર અશ્વમેધ કરે સો વાન્ડપેય
યજ્ઞ કરે એક હબર રાજસુયજ્ઞ કરે તેથી ઉત્તમ ફળ નારાયણ પરનું છે. ॥ ૨૮ ॥

શ્રીનારાયણચરનું જળ એક યગ માત્ર પાન કરે તો અક્ષગતિ હોય અશ્રવા પૂર્વન હોય તેમ
ગુરે શાયન ઉપર રમણું કરનારો હોય તે પણ નારાયણ, સરોવરના જળનું માત્ર આચમન કરેથી

પલમેકંપિવેચતુનારાયણસરાદકમ્ ॥ બ્રહ્મઘોવાદ્યુત્તનોવાસુરાપોયુરુતલ્પગઃ ॥ ૨૯ ॥
પ્રક્ષાલ્યંતિપાપાનિકૃતકૃત્યોભવેન્નરઃ ॥ તસ્માત્સર્વપ્રયત્નેનમેઽવ્યંસર્વજનૈરપિ ॥ ૩૦ ॥ આ
બ્રહ્મસ્તંભપયંતંનારાયણસરોદકં ॥ પુનાતિપતિતાનૃપાપાન્નાસંઘસહિતાનિચ ॥ ૩૧ ॥

પવિત્ર થાય છે ॥ ૨૯ ॥ નારાયણ સરોવરના આનવડે નિઃપાપ થયેલા નર જે મનુષ્ય તે કૃત્યકૃત્ય
થાય છે મોટે સર્વજ્ઞે ધણા મતનવડે આ તિર્થ જરૂર કરવું. ॥ ૩૦ ॥ આ સંસારમાં રહેલા જે પતિત
પાપખંડી સહિત તેને નારાયણ સરોવરનું જળ છે તે પવિત્ર કરે છે. ॥ ૩૧ ॥

નારાયણ. સેરાવરની જત્રા ગંગેલા માણસો નારાયણ સેરાવરમાં આન કરી તરે છે ખંધુબનો
મનુષ્યતે માન અપણેશ્વર નામના મહાદેવજીને સ્થાને બનાર ઇંધરના દર્શનથી સર્વ સિદ્ધિ પામે છે. ૩૨

તત્રપલેશ્વરંગજેદ્રાગ્યતઃસહસ્રંધુભિઃ ॥ તસ્યસંદર્શનાન્નૈવસર્વસિદ્ધિપ્રદામયત્ ॥ ૩૨ ॥
તત્રેલ્લોટિકાતીર્થંપાવનેસર્વકામદે ॥ ચિહ્નંત્રંતિશરીરંત્વંસ્વરાપત્યાનસંતિતે ॥ ૩૩ ॥
તત્તત્તરમમિતીર્થંપાવનોયત્રતિગ્રતિ ॥ તત્રદ્વેષાદિકંકર્મકારયેત્કાયશુદ્ધયે ॥ ૩૪ ॥

તે અપણેશ્વરજીને પરિકુમાં કરી પણ લોટીકા નામના તીર્થે સર્વ કામનાને દેવાવાળું છે ત્યાં બહુને
પોતાના શરીરથી જે આલોટ તે મનુષ્યને ખર યોની આવતી નથી. ॥ ૩૩ ॥ લોટીકા
લોટી આપે છે અગ્નિ તિર્થ છે ત્યાં બહુબળા પાવકે અગ્નિ રહે છે ત્યાં લેખાદિ કર્મ ક્યાં સુધીના
અર્થે કરવું. ॥ ૩૪ ॥

તે અગ્નિદંડ તિથિ જન્ય પછી ગયા કુંડે જલુ ત્યાં વિધિવડે શ્રાદ્ધ કરલું પિતૃશેને અર્થે પિંડ
દાન કરી ચાર પ્રકારનાં દાન દેવાં અન્ન વસ્ત્ર સુત્રાર્યુ અને ગાય અથવા ભીખાંદાન દેવાં. ॥ ૩૬ ॥

ગયાંતીર્થતતોર્ગચ્છેસ્કૃત્વાશ્રાદ્ધંવિધાનતઃપિતૃર્પિદાનંચદ્વંદ્યાદાનંદંદ્યાચતુર્વિધં॥૩૫॥
ગયાંયાંપિંડદાનેનકૃતકૃત્યોભવેન્નરઃ ॥ કુલેકર્વિંશતિયુતોવિષ્ણુલોકેયુગંવમેત ॥ ૩૬ ॥
યેષાંતુત્રારિથર્પિદાનિનિઃશિપંતિમહાજલે ॥ નતેષાંપુનરાવૃત્તિઃસ્વર્ગલોકેમહીયતે॥૩૭॥

ગયા કુંડમાં જે આર્યસ પિંડદાન કરે તેના એકવીશ કુળથી યુક્ત તે વિષ્ણુલોક જે વૈકુંઠ તેમાં કૃત્યકૃત્ય
થઈ વસે છે, આર્વું મહારમ્ય છે. ॥ ૩૫ ॥ જે આર્યસનાં અસ્થિ તે દેશણે મહા જળમાં નાખે છે તે
આર્યસની પુનરાવૃત્તિ એટલે જન્મ મરણ થવું નથી તે હમેશાં સ્વર્ગમાંજ યુક્તથ છે. ॥ ૩૭ ॥

હે પાર્થ શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે—છત્રીયા પ્રકારનાં મરણ નરકને દેનારાં છે જેને મણસો દુરભણ કહે છે જેમ કે લઘુશંકા કરતાં, મળત્યાગ કરતાં, રજસ્વલા થતાં અને પ્રસવકાળમાં દત્યાદિ આપવિત્ર સમયે મરણ થાય તેટલા મોટે આ નારાયણ સરોવરમાં પ્રવેશ વિધાન ક્રિયા કિનારા ઉપર કરવી

પરિવ્રજાદુર્મરણાનિયેપાંગાર્યપ્રજાયતે ॥ કુર્યાપુત્તલકંતેપાંનારાયણસસ્તટે ॥ ૩૮ ॥

સૂતિકાયામૃતાનાગિપંચકેકુતથાપુનઃ ॥ નારાયણચલિકૃયાન્નારાયણસસ્તટે ॥ ૩૯ ॥

યત્કિંચિદુક્તંકર્મસર્વતન્નવિનશ્યતિ ॥ પશ્ચાત્સદ્વિમાપ્નોતિસત્યંસત્યંવદામ્યહં ॥ ૪૦ ॥

તો તે મોક્ષ આપે છે. ॥ ૩૮ ॥ સુતિકા એટલે પ્રસવકાળે જેનું મરણ થયેલું હોય અથવા પંચકેમાં મરણ થયેલું હોય તેના ઉદ્ધાર સાથે નારાયણ સરોવરના કિનારા ઉપર નારાયણ બળી કર્મ કરવું એટલે તેનાથી તે મુક્ત થાય છે. ॥ ૩૯ ॥ જે કાંઈ દુષ્ટ કર્મો છે તે સર્વ નાશ પામે છે, પછત્રોડે તે સત્યતિ પામે છે, તે વાત મર્યેમત્ય હું કહું છું. ॥ ૪૦ ॥

આ નારાયણ મહેશ્વર અને સિંધુ મહેશ્વરમાં જે સ્થાવર જંગમ એ તાનું શરીર છે ધુએ તે મુક્તિને પામે છે. ॥ ૪૮ ॥ આ નારાયણ મહેશ્વર સાગરમાં માન મલ્લમાં મકરનો મૂર્ધ થતાં જે પાંચ

સરઃસાગર્યોર્મધ્યેજીવાઃસ્થાવરજંગમાઃ ॥ તેસર્વેમુક્તિમાયાંતિયેસ્યજંતિકલેઽરમ્ ॥
૯૧ ॥ સરઃસાગર્યોર્મધ્યેત્રસંતિપંચરાત્રકં ॥ ગર્ભવાસંનંપદ્યંતિર્મોઘેમકરેગેસ્ત્રૌ ॥ ૯૨ ॥
તીર્થોપવાસઃસ્થાનંચદાનંહોમંજપસ્તથા ॥ મુક્તેઃસોપાનકંવિદ્યાદેકૈકંપાવનંસ્મૃતમ્ ૯૩

રાત્ર વસે છે તે વળી ગર્ભવાસમાં આવતા નથી. ॥ ૪૨ ॥ તિર્થોમાં ઉપવાસ કરવો જ્ઞાન કરવું દાન દેવું જપ કરવો અને હોમ કરવો એ બધા એક બીજા કરતાં શ્રેષ્ઠ છે અને મુક્તિનાં તે પગથીઆં છે. જેમ પ્રાકૃત માણસ પગથીઆંથી ચડી હુએ પહેંચે છે તેમ જ્ઞાનાદિ પગથીઆંથી મુક્તિને પામે છે.

જે માણસ ત્યાં જ્ઞાન અને નિત્ય કર્મ કરે છે તેને સો વર્ષ લગી કરેલા માંવ જ્ઞાનનું ફળ મળે છે તે યથા મુક્તિને પામે છે તેમાં વિચાર કરવા જોતું નથી. ॥ ૪૪ ॥ ઉપર નામના ગયા ટ્રાસથી પછી ત્યાંજ પાસે એક શરણેશ્વર નીલકંઠ મહાદેવજી છે ત્યાં જઈ ધ્રુપ દીપ કરી પુજા કરવી ॥૮॥

જ્ઞાનં કુર્ધતિયેત્યંમાયસ્તનનશતંયેવત ॥ તેસવેંમુક્તિમાયાંતિનાત્રકાર્યોવિચારણા ॥ ૪૪ ॥
 નીલકંઠતોગણેચ્છરણ્યંશરણેશ્વરમ્ ॥ તત્તપૂજાપ્રકર્ત્તવ્યાઘ્રપદીપાદિભિસ્તથા ॥ ૪૫ ॥
 પશ્ચાત્કોટીશ્વરંગણેન્મુચ્યતેપાપકોટિભિઃ ॥ ઉપાકાંતોજગંજ્ઞાથોયત્તસૈવરાજતે ॥ ૪૫ ॥

કારણ કે-તે શરણે આવેલા સેવકોના હૃદય છે. ॥ ૪૪ ॥ ત્યાર પછી જ્યાં ઉમા જે પાર્વતિજી તેના કાંત જે મહાદેવજી સદા બિરાજે રહેલા છે તે શ્રીકૃષ્ણજી પ્રતિ જંતું જેથી કોઈ પાપથી મુક્ત થવાય છે. ॥ ૪૬ ॥

પછી કાનકુબ્જેશ્વર શ્રીમહાદેવજી છે ત્યાં જવું ત્યાં તે શ્રીમહાદેવજીના લિંગાકારને આથ
બરી રખાવું તેને લોકો બગાડો આમ પણ કહે છે તે ઇશ્વરને ભેટથી કાણુ વારમાં ત્રણ પ્રકારના
તાપ સ્ત્રી જ્ઞાપ છે, ॥ ૪૭ ॥ ઉપરના નામના શ્રીમહાદેવજીને ભેટી પછી રૂપકુંડ નામનું તીર્થ છે

કન્યકુબ્જેશ્વરંગેત્સમાલિંગયયથાવિધિ ॥ તત્રતુન્નિર્મિથપાંખર્મમીભવતિતત્ક્ષણાત્ ॥

૪૭ ॥ સુવકુંડેતતોગેત્સ્વાત્માશુચેદિકાંત્રજેત્ ॥ સમધેચાંક્ષણંસ્થિત્વારામોસમશ્વતિ-

સ્મરેત્ ॥ ૪૮ ॥ પશ્ચાત્પ્રદક્ષિણીકૃત્યનાગયણસરોવરં ॥ સીતાકુંડેક્ષણંસ્થિત્વામૃતસુરાન્

દક્ષિણાંદદેત્ ॥ ૪૯ ॥

ત્યાં જ્ઞાન કરી બરા વિશ્રામ લાગુ શ્રીરામ રામ મંત્રનો બપુ કરવો. ॥ ૪૮ ॥ પછી ૭મી તીર્થ
સરોવરની પ્રદક્ષિણા કરી સીતા કુંડ છે ત્યાં આવવું ત્યાં કાચુવાર બેસી પૃથ્વીના દેવ બે બ્રાહ્મણો
તેમને દક્ષિણા દેવી, ॥ ૪૯ ॥

ત્યાર પછી આદ્યનોસ્તવ્ય બહુ શ્રીદક્ષમીનારાધણ્યપ્રતિ બહુ, દર્શન કરી યથાશક્તિ બ્રાહ્મણ્ય
ભોજન કરાવવું બ્રાહ્મણો પાસે દક્ષમા માગવી. ॥ ૫૦ ॥ આ પ્રમાણે વેદ વિધિવેડે ઉત્તમ તીર્થ

પદ્માત્સરસિગંતવ્યંલક્ષ્મીનારાયણંવિષ્ણુમ્ ॥ ભોજયેદ્ભૂસુરાન્શક્ત્યાપ્રાણિપત્યક્ષમાપયેત
॥ ૫૦ ॥ ઇવંવેદવિવાનેનકર્તવ્યંતીર્થમુત્તમમ્ ॥ સર્વંતીર્થોથિકંતીર્થનારાયણસરોવરમ્
॥ ૫૧ ॥ દ્વંદંવિષ્ણુપુરાણેદિવિષ્ણુનાકથિતંપુરા ॥ ચપેઠપ્રાતરુત્થાયસુકૃતંસધુનક્તિવે ॥ ૫૨

કરવું તે સર્વ તીર્થથી અધિક આતુ નારાયણ સરોવર છે. ॥ ૫૧ ॥ વિષ્ણુપુરાણમાં વિષ્ણુએ જે
નામ પૂર્વે યુધિષ્ઠિર મહારાજને દહેજ છેડે જે માણસ સવારમાં ઉઠીને પડન કરે છે. તે શુભ અને
સુકૃતને પામે છે. ॥ ૫૨ ॥

॥ इति श्रीविष्णुपुराणे श्रीकृष्णयुधिष्ठिरसंवादे श्रीनारा
यणसरःसिंधुसागरयोर्महात्म्ये प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

प्रति श्रीविष्णुपुराणं श्रीकृष्णं यने युधिष्ठिरं संवाहं सहितं नारायणं सरोवरं भाषात्म्यं
भाष्यं दयाराम गिरधरे केशवा गुरुं दीक्षितो प्रथमं व्याख्याय स पुण्यः ॥ १ ॥

મુત કરે છે કે-એ પ્રમાણે વેદ વિદ્યાનન્દે આ ઉત્તમ તીર્થ કરવું કારણ મર્વ તીર્થોમાં આ નારાયણ મોચર છે તે ઉત્તમ છે ॥ ૧ સિંધુસાગર સમાન તીર્થ પુર્વે પણ નદી થયેલું હોય તેમજ થવાનું

સૂનડવાચ ॥ એવેદવિગ્રાનેનકતવ્યંતીર્થમુત્તમમ્ ॥ સર્વેતીર્થોર્થિકેતીર્થનારાયણમોચરમ્ ॥ ૧ ॥ સિંધુદધિસર્મંતીર્થનમ્બૂતંનમવિષ્યતિ ॥ કલૈદ્વદશસહસ્રાણાંનદાટ્ટસંભવિષ્યતિ ॥ ૨ ॥ પુનરપિકૃતાદૌચમાદુર્ભવતિતત્કળાત્ ॥ શિવસ્વકોટિલિંગાનિભવંતિહિ મહાજલે ॥ ૩ ॥

પણ છે નહીં, આ તીર્થ કવિયુગનાં દમ લબ્ધર વર્ષ વિરેન્દ્રી ગુપ્ત થશે. ॥૨॥ વળી અ્યારે રાસયુગનો પ્રારંભ થશે ત્યારે આ ઉત્તમ તીર્થ પ્રકટ થવાનું છે ત્યાર પહેલાંજ શિવજી શ્રી માહાદેવજીના કરોડા ત્રિંગ તે બક્ષમાં થશે. ॥ ૩ ॥

તે ત્રિગો દર્શન માનથી સર્વ પાપ નાશ કરે છે. વળી શ્રીમહાદેવજી કેગ છે કે લેનું
માતઃકાંતે દર્શન કરેથી રાત્રીનાં જે પાપ હોય તેને તે નાશ કરે છે. ॥ ૪ ॥ તેમજ શ્રીમહાદેવજીના

તેપાંદર્શનમાત્રેણસર્વપાપંપ્રણશ્યતિ ॥ શિવસ્યદર્શનંપ્રાતર્તેનશંપાપંવ્યપોહતિ ॥ ૪ ॥
આજન્મકૃતંમધ્યાન્હે ॥ સસજન્માર્જિતંનિશિ ॥ ૫ ॥ શિવાયવિષ્ણુરૂપાયવિષ્ણવે
શિવરૂપિણે ॥ નાત્રાંતરંસમીક્ષિતેતેનતાવેકરૂપિણૌ ॥ ૬ ॥

મધ્યાનકાળનાં દર્શન કરેથી તે જન્મનાં પાપ દાગે છે રાત્રીનું દર્શન કરેથી સાત જન્મનાં પાપ
બળીને ભસ્મ થાય છે. ॥ ૫ ॥ શિવ છે તે વિષ્ણુ રૂપ છે અને વિષ્ણુ છે તે શિવ રૂપ છે મારે આ
વિષે અંતર બેઠો નહિ કારણ તે બેઉ એકજ રૂપ છે. ॥ ૬ ॥

તેમ આ વિષ્ણુ અને શિવ જે છે તે અનાદિ છે એને આદિ પણ કોઈ થયેલો નથી. મધ્યમાં પણ નથી. તેમ અંતમાં પણ નથી ત્યારે તે અવ્યય અને અક્ષય છે તે હરિ હરાત્મક રૂપ હું તમારા પ્રત્યે કહું છું. ॥૭॥ જે વિષ્ણુ છે તેજ શ્રીકૃષ્ણ છે અને જે કૃષ્ણ છે તે શ્રીપિતામહ બ્રહ્મા છે તેજ

અનાદિમધ્યનિયનમેતદક્ષરમવ્યયં ॥ તદેતત્તેપ્રવક્ષ્યામિરૂપંહરિહરાત્મકં ॥ ૭ ॥
 યોવિષ્ણુઃસચૈસ્ત્રોયોસ્ત્રઃસપિતામહઃ ॥ વરદાલોકકર્તારિલોકનાથાઃસ્વયંધ્રુવઃ ॥ ૮ ॥
 અર્ધનારીશ્વરાસ્તૈવૈવ્રતંત્રીંસમાસ્થિતાઃ ॥ યથાજલેજલંક્ષિપ્ત્વાજલમેવતુતદ્ભવેત્ ॥ ૯ ॥

વરદાનોને આપનાર છે લોકોના કર્તા છે ધ્રુવર છે તેમ સ્વયંભુ છે. ॥૮॥ આ ત્રણે દેવતાઓ શક્તિઓ સહચરતમાન છે. તેમ ત્રીજા વ્રતમાં રહેલા છે માટે તેમાં બ્રહ્મ જેવાનો નથી. એમ એક પાત્રનું જળ બીજા બળમાં નાખેલું હોય તો તે જળ જ થાય છે તેમજ આ ત્રણ એક રૂપ છે. ॥૯॥

વિષ્ણુ માંહે શ્દ્ર પ્રવિષ્ટ છે અને શ્દ્ર છે તે વિષ્ણુરૂપ છે અને વિષ્ણુજ થાય છે તેમ શ્દ્ર ને છે તેમને અગ્નિમય સમજવા અને વિષ્ણુ છે તે યજ્ઞનારમક સમજવા બાણે તે યજ્ઞ રૂપ જ છે. ॥ ૧૦ ॥ આ તથા દેવતાઓમાં ને ભેદ બાણનારા છે તે નર્કના અધિકારી થાય છે. હે પાર્થ નામ તે યુધિષ્ઠિર

રુદ્રવિષ્ણુઃપ્રવિષ્ટસ્તુરુદ્રોવિષ્ણુમયોભવેત્ ॥ રુદ્રમગ્નિમયંવિદ્યાદિષ્ણુઃસોમાત્મકઃસ્મૃતઃ ॥ ૧૦ ॥
 યેત્રાંતરંપ્રપદ્યંતિ તે નરા નર્કગામિનઃ ॥ તદ્વધ્યામિક્વિપાર્થસત્યમેતદ્દવીમિતે ॥ ૧૧ ॥
 અગ્નિસોમાત્મકંચૈવ જગત્સ્થાવરજંગમમ્ ॥ કર્તારૈવાધ્યકર્તારૈકર્તૃકારણકારકૌ ॥ ૧૨ ॥

બહુ શું કહું આ ને તે બધું સત્ય તે કહેલું છે. ॥ ૧૧ ॥ અગ્નિ તથા સોમાત્મક ને સ્થાવરજંગમ જગત તેને કર્તા નામ ઉત્પન્ન કરનારા છે તેમજ અકર્તા પણ છે અર્થાત્ કરવાને નહિ કરવાને અન્યથા કરવાને સ્થર્થ છે. ॥ ૧૨ ॥

ભૂતવર્તમાન અને ભવિષ્ય આ ત્રણે દેવતા જે વિષ્ણુ, બ્રહ્મા અને શિવ તે આ બધાને
સંજે છે પણે છે તેમનો ક્ષય પણ કરે છે. ॥ ૧૩ ॥ જે માર્ગમ નિશ્ચલ મનથી શ્રવણ કરે છે,
નિશ્ચય કરી સ્વર્ગ મળે છે એમાં કાંઈ વિચારવા જેવું નથી. ॥ ૧૪ ॥ શ્રીકૃષ્ણ કહે છે આ નારાયણ

મૃતમવ્યભવાદેવાગ્રહાવિષ્ણુમહેશ્વરાઃ ॥ एतैश्चैवमव्ययंतिभांतिपांतिमृजंतिच ॥ १३ ॥
यद्दंष्टृणुयान्नित्यंनरोनिश्चलमानसः॥ सोपिस्वर्गमवाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा॥ १४ ॥
मत्पादांगुष्ठसंघृतंचतुर्षोजनमायतम् ॥ सर्वेषांचैवतीर्थोर्णामतिमात्रंफलावहं ॥ १५ ॥

સરોવર આના પદાંગુષ્ઠ એટલે જમનાં પગના અંગુષ્ઠથી પેદા થયેલું છે તેમ આ તીર્થની ભૂમિનો
વિસ્તાર ચાર યોગજનમાં ચોભેર તક છે. વળી સર્વ તીર્થોનાં ફળ કરતાં અધિક આ નારાયણ
મંત્રોત્સર્ગ ફળ છે. ॥ ૧૫ ॥

યુધિષ્ઠિર મહારાજ પ્રશ્ન કરે છે એ મોટા દેવ નામે એ કૃષ્ણ સર્વ પાપને નાશ કરનાર પરમ શ્રેષ્ઠ આવું જે મૃતિકાનું માહાત્મ્ય તે તમે મને દાસ બાણીને વિસ્તારથી કહેા. ॥ ૧૬ ॥ સેરાવરમાંની મૃતિકા જે બાણીસો તે સેરાવરથી બહાર નાખે છે તે બધાં સુધી મૂર્ચ ચંદ્ર અને પૃથ્વી

યુધિષ્ઠિરોવાચ ॥ મૃત્તિકાયાશ્રમાદ્યાત્મ્યંસર્વપાપહરંપરમ્ ॥ વ્યાસેનત્વંમહોદવેદવમા
લોકયમેવદ ॥૧૬॥ સરસિમૃત્તિકાંયેચનિક્ષિપંતિતદ્રાદ્રહિઃ ॥ તેવૈસ્વર્ગેષુતિષ્ઠંતિયાત્રચંદ્રા
ર્કંધુમયઃ ॥ ૧૭ ॥ તયોક્તંયદિકેનાપિનિક્ષિપ્યતદ્રાદ્રહિઃ ॥ इतिहासमिमंमूहिधर्म
कामार्थसिद्धये ॥ ૧૮ ॥

છે ત્યાં સુધી સ્વર્ગમાં વસે છે. ॥ ૧૭ ॥ તમે મને કહેલું છે કે જે બાણીસ તટથી અહાર મૃતિકા નાખે તે ચંદ્ર મૂર્ચ અને પૃથ્વી પર્યંત સ્વર્ગમાં વસે છે ખરે તે સંબંધી જે ઇતિહાસ ધર્મ કામ અર્થને દેવાવાળો હોય તે મારા પ્રત્યે કહેા. ॥ ૧૮ ॥

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે-હે રાજના સર્વ પાપો નાશ કરનારી જે કથા પરબુરાને મુચ્ચકુંદ રાખતે કહી તે કથા હું તમને કહું છું. ॥ ૧૯ ॥ એક એ વખતે બ્રહ્મા અને તૃપાથી સુદત માણીઓનો યાત

શ્રીકૃષ્ણસ્વાચ ॥ શૃણુરાજન્કથામેતાંસર્વપાપપ્રણાશિર્નામ ॥ મુપાયમુચકુંદાયકથિ
તાભાગવૈનસા ॥ ૧૯ ॥ કથિતસુતૃટ્યથાસત્કઃપ્રાણિનામંતકસ્તદા ॥ ત્રિચવારમહા
રવ્યવ્યાધઃશકુનિલ્લંઘકઃ ॥ ૨૦ ॥ કાલકોકિલકૃષ્ણાંગારુત્રવાણિસિમન્વિતઃ ॥ કૃશઃ
મધ્યઃકૃશગ્રીવોહસ્વપાદોમહોદરઃ ॥ ૨૧ ॥

કરનાર શકુની હિંદક નામનો પારધિ મહા અરણ્યમાં રહેતો હતો. ॥ ૨૦ ॥ કાળના સરખો ભયંકર
પ્રહિલના જેવા કાળા અંબવાળો ફોર વાણીવાળો વળો મુકાયેલો કુર્બળ કેરવાળો કૃશ ગંજાવાળો
નાના પગ અને યોગ ઉદરવાળો એવા તે હતો. ॥ ૨૧ ॥

નથી મિત્ર આધિવ અને સંબંધી જેના સર્વ જનોએ જેના લયકંકર કર્મોની ત્યાગ કરેલો એવા તે વનમાં ફરતો હતો. ॥ ૨૨ ॥ સુશીલ પોતાની સ્ત્રી સર્વર્તમાન માતપિતાનો ત્યાગ કરી ખાણ વગેરે

નૈવતસ્યસુહૃત્કશ્ચિન્નસંબંધીનવાંધવઃ ॥ જનૈઃસર્વૈઃપરિત્યક્તસ્તેનરોદ્રેણકર્મણા ॥ ૨૨ ॥

માતાપિત્રોઃપરિત્યજ્યંસુશીલાભાર્યયાસદ્દા સર્વેકાર્મુકમાદાયવનેહત્યાચપક્ષિણઃ ॥ ૨૩ ॥

ચકારવિક્રયંતેપાપંતંગાંનાંનરાધમઃ૯વંહિવર્ત્તમાનસ્યમહાન્કાલોઽન્યજાયત ॥ ૨૪ ॥

લઘને વનને વિષે પક્ષીઓને મારતો હતો. ॥ ૨૩ ॥ તે મનુષ્યોમાં અધમ પારધિ પક્ષીઓને મારી
વેચતો એમ તેને ધણે કાળ વ્યતિત થઈ જતો હતો. ॥ ૨૪ ॥

ते पारमि द्वेयोगधी पक्षी आने पशुओ न भणवायी ते दुष्टनी वृत्ति छेदाह ॥ २४ ॥ रती हती जेथी
श्रुमाना दुणे पीडातो सर्व पृथ्वीभां इरतो हतो. ॥ २५ ॥ ते ओं द्विवसे पूर्वना अधिक सारा

देवयोगात्सव्याधोपिच्छन्नवृत्तिरमृन्नृप ॥ पर्यटनपृथ्वीयसर्वाश्रुधादुःखेनकुःसितः ॥ २५ ॥
पूर्वभागयोदयात्सर्वेसंप्राप्तः सिंधुसागरे ॥ तस्यतीरेसरः सौम्यं दृष्टेन सुवृज्जिना ॥ २६ ॥
सारसैश्चक्रवाकैश्चहंसैः कारंडवैः पुनैः ॥ जलकुचकुटुम्बैश्चराजितं कमलैस्तथा ॥ २७ ॥

पृथ्वी सिंधु सागरना तटने प्राप्त थतो हतो. ते शमे ते सारी बुद्धिबट ओं कु सुंदर सरोवर देभतो
होतो. ॥ २६ ॥ ते सरोवर देवुं छे जपां हुंमः न्यक्चाक सारस पारेवां जपां त्यां उडि रहेता छे जप
उपर जेसनासां पक्षीओ तथा सुंदर इभणेबट शोभित भोगवर ते छे. ॥ २७ ॥

સસેવરતા કિનારે પક્ષીઓનું ટોળું બેઠું તે દુષ્ટ પારધિ બાણ મુકતો હતો. તે બાણ આતતાં પક્ષીઓ આકારમાં હિટી જતાં હતાં. ॥ ૨૮ ॥ પણ મુઝેડો બાણ સસેવરની માટીમાં બધું ખુન્ધો તે બાણને કાઢીને તેની આસી આગળ લાગેલી જરા માત્ર માટી તેની ગાળી વાળીને સસેવરથી

પશ્ચિમાં નિવંદટ્ટાનારા ચંસિસવાં સ્વદા ॥ પતંગાનાં સમૂહાશ્ર આકાશે ચગતા સ્વદા ॥ ૨૯ ॥
 શરોત્રે મૃત્તિ કાલદ્વાપલ માત્ર પ્રમાણતઃ ॥ તસ્યા સ્તુતિ કાંત્ર વધ્યા સાંસિતા ચતતાં દ્વહિઃ ॥ ૩૦ ॥
 તેન પુણ્ય પ્રભોયે ન વિમાનં સમુપસ્થિતં ॥ તમારુહ્ય સપુણ્યાત્માન્યાં યોપિશુ ભતાંગતઃ ॥ ૩૧ ॥

બહાર નાખતો હતો. ॥ ૨૮ ॥ તે જરા માટી બાણમાં લાગેલી સસેવરથી બહાર નાખવાથી બહુ પ્રહુય પ્રાપ્ત થયું. તેજ પ્રહુયના પ્રભાવથી તે પારધિને વિમાન સ્વર્ગથી આવી પ્રથમનું આવેલું વિમાન તેમાં બેસી વૈકુંઠને પ્રાપ્ત થતો હતો ॥ ૩૦ ॥

હુ યુધિષ્ઠિર આ અબલો બસા મારી બહાર નાખવાથી તેને મુકિત મળી તો શ્રદ્ધા ભાવે જે માર્ગસ મારી હિચક્રી બહાર નાજે તેને શું ન થાય ? ઘણું ફળ મળે જેવી શ્રદ્ધા તેવું પ્રણય મળે છે. ૩૧
દેશ ગ્રામ પર્વતો અને આશ્રમો તેજ હિતમ છે જેના મધ્યમાં સરિતાઓમાં શ્રેષ્ઠ સિંધુ જ્યાં વહમાન

અનાયાસે નરો જૈત્રકાકથાગાવયોગતઃ ॥ શ્રદ્ધાશ્રદ્ધાચિમ્બેદેન ફલંગૌસ્વલાયવં ॥ ૩૨ ॥
તેદેશાસ્તે જનપદાસ્તે શૈલાશ્રાપિહ્યાશ્રમાઃ ॥ પુણ્યાસિંધુનદીયે પાંથધ્યેયાતિ સરિદ્રસા ॥ ૩૩ ॥
તપનાગ્રહ્યચર્યે ગયૈસ્ત્વાર્ગે નયાત્રયાઃ ॥ ગતિયાલભેતે જંતુઃ સિંધુસંસેવ્યતાં લભેત્ ॥ ૩૪ ॥

છે જે સ્થાનો પવિત્ર છે. ॥ ૩૨ ॥ શ્રદ્ધાથી તપ કરેથી બ્રહ્મચર્યથી અથવા ત્યાગપણાથી તથા યજ્ઞહિદો કરેથી જે ગતિને માર્ગસ પામે છે તે માત્ર આ નારાયણસર સિંધુ સાગર આનથી પ્રાપ્ત થાય છે આવું શ્રેષ્ઠ માર્ગસ્થ છે. ॥ ૩૩ ॥

જે માણસો સિંધુ જ્ઞાન કરે છે તેને જેટલું ફળ મળે છે તે ફળ પુષ્ટિ સો યજ્ઞવલ્કે પાત્ર મળતા.
નથી ॥ ૩૪ ॥ જેમ ધૂર્યનારાયણું ઉદ્ધવ થયેથી તેમ જે અધકાર મટે છે તેમજ શ્રીસિંધુસાગર

જ્ઞાતાનાં શુચિભિસ્તોયૈઃસૈધૈર્નિયતાસ્મનાં ॥ પુષ્ટિર્ભવતિયાપ્રૂસાંનસાક્રતુશતૈરપિ ॥ ૩૫ ॥

અપદ્રત્યનમસ્ત્રિંગથાલુદયતેરચિઃ ॥ અપદ્રત્યપાપપુજ્ઞાન્વૈભાન્તિસિંધુજલાહુતાઃ ॥ ૩૬ ॥

અર્થિપ્રાપ્યથારાજનૃતૃણજાતિર્વિનશ્યતિ ॥ તથાસિંધોર્મેજ્જનાદ્ધસર્વપાપંપ્રણશ્યતિ ॥ ૩૬ ॥

નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરેથી પાપ નિવર્તન થાય છે; ॥ ૩૫ ॥ જેમ અગ્નિ પ્રાપ્ત થયેથી તૃણા-
દિકા બળી બસમ થાય છે તેમજ આ સરોવર અને સાગરમાં સ્નાન કરનારા માણસોનાં પાપ
બસમ થાય છે. ॥ ૩૬ ॥

ને આગુત્ત ચૂર્ચના દિરણોવડે તપેતા જળની અંજલી માત્ર પાન કરે છે તે બાણે અગ્નિ સ્નાન કરેલું લેાય તેવો ગુદ યાય છે. ॥ ૩૭ ॥ ને ફળ હુત્તર આંદ્રાયઁઁ ત્રત કરેથી થાય છે તે ફળ માત્ર

યમ્તુસૂયાશુતમંહિસંયવંસલિલંપિવેત્ ॥ સધૂમરહિતાન્નૂનંપાવકાદ્ધિવિશિષ્યતે ॥૩૭॥
 ચાંદ્રાયણમહસ્તંતુપશ્રાવત્કાયશોધનં ॥ વિવેચ્યશ્રાપિસિષ્ચંમઃસગૌસ્યાતામુમૌહિતૌ ॥૩૮॥
 તિષ્ઠેતુગમહસ્તંતુપદાચૈકેનયઃપુમાન્ ॥ સ્વપેદ્યથેષ્ટંસિચૌચયોનરઃમવિશિષ્યતે ॥ ૩૯ ॥

સિંધુ જળની અંજળી પાન કરેથી થય છે આવું અતિ ઉત્તમ માણસ્ય છે. ॥ ૩૮ ॥ એક હુત્તર યુગ પર્યંત એક જ માત્ર પગવડે ઉભો રહી તપશ્ચર્યા કરે. તે કરતાં અધિક ફળ સિંધુ સાગરનું જળ પાન કરેથી થાય છે આવું સર્વોપરી માણસ્ય છે. ॥ ૩૯ ॥

દશ હજાર વર્ષ અવળે માથે રહીને તપશ્ચર્યા કરે અને માત્ર એક મનથી ગિંધુસાગરનું સેવન કરે તો તે સમાન આવેજ નહીં. ॥ ૪૦ ॥ આ સંસારમાં દુઃખવડે હણાયાં છે ચિત્ત જેનાં તે ગતિને

લેવેદવઃશિરોયસ્તુવર્પાણામયુતંતરઃ ॥ માસમેકંત્રસિંધ્વમ્સેવનંસમમેવતત્ ॥ ૪૦ ॥
શૂંતાનામિહસર્વેપાંદુઃસ્વાભિહૃતચેતસાંગતિમન્વિદ્યતાંપુસાંનાસ્તિસિંધુસમાગતિઃ॥૪૧॥
મહાદ્ધિરશુભૈર્યુક્તાનનેકૈરિહમાનવાન્ ॥ પતિતાન્ધોરનેકૈતાન્સિંધુરુદ્ધરતિધુવપ્ ॥૪૨॥

હજારનારા જનોને સિંધુસાગર સમાન બીજી શ્રેષ્ઠ ગતિજ નથી. ॥૪૧॥ આ સંસારમાં અનેક અશુભ કર્મથી યુક્ત મહા પતિત તેમ ધોરનાર પ્રાણીને પણ સિંધુ સેવ્યાથી તે અશુભ કર્મોથી તથા નરકથી મુક્ત કરે છે તેમાં સંશય નથી. ॥ ૪૨ ॥

જે પુરો આત્માને નિયમમાં રાખીને સિંધુ દેવિનું સેવન કરે છે તે પુરો દેવ ઋષિ યોગી તથા
દ્વિદ્રશ્ય તેના સત્કાર કરે છે ॥ ૪૩ ॥ એમ દેવતાઓને ભવિષ્ય પરંપરા વેદ જે છે તે સંતોષ કરનાર

સંવિમક્ષાદિયતિભિર્દૂનંદૈઃ સવાસૈઃ ॥ યેવાંતિનિયતાત્માનાઃ સિંધુદેવાં નિપેઘ્યતામ્ ॥
॥ ૪૨ ॥ યથોપજીવિકાવેદાદેવાદીનાં પગરમૃતાઃ ॥ તથેવેદાહિનાં સિંધુઃ સર્વકામફલ
પ્રદા ॥ ૪૪ ॥ સિંધુતે સમુદ્ધતાં મૃદં મૂર્ધ્નિ વિભર્તિયઃ ॥ વિભર્તિરૂપં સોર્કસ્ય તમોનાશા
યકેવલમ્ ॥ ૪૫ ॥

છે તેગજ આ સંસારમાં પ્રાણીમાત્રના મનોરથ પૂર્વાચારો આ સિંધુમાગર છે ॥ ૪૨ ॥ સિંધુમાગરની
મૃતિકા માત્ર જે મસ્તકને લગાડે છે તે માણસ મૂર્ધ મરખું તે ઉત્તમ રૂપ પામી પોતાના ક્લેશમાં
રહેલું અજ્ઞાન નાશ પામે છે. ॥ ૪૫ ॥

જે માણસ આ સિંધુસાગરને દૃષ્ટિવડે દર્શન કરે અથવા સ્નાન કરે તો તે મનુષ્ય પોતાના પૂર્વજો સાત થઈ ગયેલા અને સાત થવાનાં તેને તારે છે આતું આતિ ઉત્તમ ક્ષણ છે ॥ ૪૬ ॥ આ

સસાપરાનમર્ષવૃણપિતૃસ્તૈભ્યશ્રગેપેર ॥ તારપન્તિનરાઃસિંધુંદદ્વાસ્પદ્મવગાહ્યવા ॥ ૪૬ ॥
 દર્શનાત્સ્પર્શનાત્પાનાત્તથાસિંધોશ્રર્કર્તિનાત્ ॥ પુમાન્સુપુણ્યાત્પુરુષાન્શતશોથસ
 હસશઃ ॥ ૪૭ ॥ યદીચ્છેત્સફલંજન્મજીવિતંશ્રુતમેવચ્ ॥ સિંધુસ્તારયતેનૃણામુંભૈવં
 શૌવિશેષતઃ ॥ ૪૮ ॥

(સિંધુસાગરના દર્શનથી શ્વર્શથી તેમજ કીર્તન કરવાથી સારા પુણ્યવાળા પુરુષો સેંકડો કે હજારો પુરુષો મુક્તિ પામેલા છે. ॥ ૪૭ ॥ જે આ સંસારમાં પોતાના જન્મ અને જીવિત તથા શાસ્ત્ર સહિત જન્મ હોય તો સ્નાન કરવું આ સિંધુસાગર જે છે તે બેડિ વંશને તારે છે. ॥ ૪૮ ॥

ત્રિકાલ દર્શી અપિ સત્તમો વડે સેવાએલો અને દેવતાઓ અને દેવતાઓના ઘટે પણ સેવિત છે ત્યારે મનુષ્યો સેવે તેનાં મોટાં ભાગ્ય મખજવાં ॥૪૯॥ જે વાનપ્રસ્થ યંતિ ગૃહસ્થ અને બ્રહ્મચારી

ત્રિકાલદર્શિભિર્નિત્યં સેવિતમૃપિ સત્તમૈ ॥ દેવૈઃ સદૈશ્ચક્રમિયું નોપસેવેતમાનવઃ ॥ ૪૯ ॥
વાનપ્રસથેશ્ચયતિભિર્ગૃહસ્થૈર્વ્રહ્મચારિભિઃ ॥ કિયદ્દિસેવિતાં સિંધુપુમાન્ક્રોનસમાશ્રમે
॥ ૫૦ ॥ નંમોવાક્રુકાંયજૈઃસ્તાં પૌર્વેર્વહુવિધૈરપિ ॥ વિક્ષ્યાસિંધુર્ભવેદ્યુતઃપુરુષોનાન્ન
સંશય ॥ ૫૧ ॥

વગેરે ભાગ્યખાન લોકોથી સેવાએલો આ સિંધુસાગર તેને કોણ ન સેવે, સર્વને સેવવા યોગ્ય છે.
આ નારાયણસર સિંધુસાગરને ॥૫૦॥ મનથી વાણિથી અને કાયાથી કરેલા વિવિધ પ્રકારનાં પાપો
વડે એસત થયેલો જે માણસ સિંધુસાગરમાં સ્નાન કરે તો પાપથી મુક્ત થઈ પવિત્ર થાય છે. ॥૫૧॥

જે માણસ અંત સમયે પણ શુદ્ધ ભાવથી સિંધુનો ચિંત્વન કરે તો પણ પરમ ગતિને પામે છે ॥ ૫૨ ॥ જે માણસ મૃત્યુ પામેલાં મનુષ્યનાં અસ્થિ આ સિંધુ-માગરમાં નાખે છે તે બેટલા વર્ષ

રૂત્કામદિશ્રયઃપ્રાણૈર્મિયતેશ્ચદ્રગાન્વિતઃ ॥ ચિંતયેન્મનમાર્મિંધુમોપિગંઢેત્પરાંગતિમ્
॥ ૫૨ ॥ યાવદસ્થિમનુવ્યાણાંસિંધુનોગેયુનિષ્ઠિતિ ॥ તાવદર્ધસદ્ધ્વાણિસ્વર્ગલોકેમહી
યતૈ ॥ ૫૨ ॥ પૂર્વેવયસિકર્માણિકૃત્વાપાપાનિયેનરાઃ ॥ પશ્યાત્સિંધુનિપેત્રતૈતેપિયાંતિપ
રાંગતિમ્ ॥ ૫૪ ॥

રહે છે તેટલા હજાર વર્ષ પડે ત તે પ્રાણિ સ્તર્ગલોકમાં વસે છે ॥ ૪૩ ॥ પૂર્વેવય બોલે બાલ્ય યુવામાં
જે માણસો પાપાદિદ કર્મે કરે છે પણ પછવડે અંત્યાવસ્થામાં સિંધુમાગર સેવે તો તેને પરમ
ગતિ મળે છે. ॥ ૫૪ ॥

સિંધુજળની લેહરવડે સ્નાન કરે શુદ્ધ મને તે પાપથી શુદ્ધ થાય છે. ॥ ૫૫ ॥ આંધળા, દુઃખી
અગ્નિંગ, પતીત, રોગી અને અત્યંત જોરૂલો નિત્ય તે પણ આ સંતોષરતે સેવે તો દેવતા તુલ્ય

મિંધૂજલોર્ષિમિમિસ્યાતઃપુરુષઃશુદ્ધમાંનસઃ ॥ સ્પૃશ્નતીચાન્યપાપાનિસદ્યત્યવિશુધ્યતિ
॥ ૫૫ ॥ અંધાઃક્ર્હાવાજહાવિગઃપતિતારંગિણોત્તજા ॥ સિંધૂગ્રંથેઽવ્યપુસ્પાઃશ્રૌર્ગંઢ્યતિ
તુલ્યૈતાં ॥ ૫૬ ॥ મિંધુંગતાયેત્રિદિવંગતાસ્તેઋષિપુત્રામિત્રસુતાંપુત્રાણા ॥ સુપુણ્યનો
યામમૃતંમહાનદીર્મયાર્તમનાયેચમિંધુંપ્રપન્નાઃ ॥ ૫૭ ॥

ગતિને પામે છે ॥ ૫૬ ॥ ઋષિએ સ્તુતિ કરેલાં આત્મી ભિન્નમૃતા જે સિંધુ તેને ત્યાં ગયેલા જે મનુષ્યો
તે બાણે સ્વર્ગમાંગ ગયેલા તુલ્ય ॥ મારા પુત્ર્ય અને અમૃત સમાન તો પત્રાલા જે સિંધુ તેને જે
એવે તેમનાં નામ એક નીણાંયે કરી ક્ત્ય છે તે સર્વ કુળને પામે છે. ॥ ૫૭ ॥

નારાયણ સરોવરમાં દેહનું પદનું અને કેશવ પરમાત્માની ભક્તિ અને બ્રહ્મવિદ્યા જે ગીતા છે તેના તત્વાર્થનો બોધ સહેલ નથી અર્થાત ધણા મોટા પુરુષનું ફળ છે. ॥ ૫૮ ॥ હે નર પુંગવ સર્વ કોઇ મનુષ્યોમાં શ્રેષ્ઠ સર્વ મનુષ્યોના પીતરો એમ મુન્હે છે કે જે અમરા વંશમાં આવો કોઇ ધર્માત્મા

સરસીમર્ણચૈવદ્દામક્તિશ્રેકેશવેઃ ॥ બ્રહ્મવિદ્યાયવૌધશ્ચનાલ્પસ્યતપસઃફલમ્ ॥ ૫૮ ॥
 હચ્ચંતિપિતરપુત્રાઃસર્વેપાંનગુંગવઃ ॥ મદંશજેપિપધર્માત્માકદગસિંધૂગમિષ્યતિ ॥ ૫૯ ॥
 સિંધુદકૈર્યદામત્યૌસ્વપિતૃસ્તર્પયિષ્યતિ ॥ તદાતજ્ઞાનમસફલંસધન્યપુરુષોત્તમઃ ॥ ૬૦ ॥

થાય કે જે આ નારાયણસર અને સિંધુસાગરમાં નહાય તેો અમરો ઉદ્ધાર થાય. ॥ ૫૮ ॥ સિંધુના બખતો બખારે માયુસ પોતાના પિતરોનું તર્પણ કરશે ત્યારે તેનો બન્ધ મફળ થશે અને તેને ધન્ય છે. આમ કહેવાશે. ॥ ૬૦ ॥

દૂર રહી પણ જે માણસ આ નારાયણ મહેશ્વર અને સિંધુસાગરનું ત્રણ કાળ રમણ કરશે
તો તે પરમ ગતિને પામશે. ॥૬૧॥ અંત વખતે શ્રીનારાયણ આ નામ યાદ આવવું ઘણું દુર્લભ છે

સુરસ્યોપિયેઘ્નયાત્રિમંધ્યંશ્રદ્ધયાન્વિતઃ ॥ સિંધુદધિમરોનામસોગિગચ્છેત્પરાગતિમ્
॥ ૬૧ ॥ મરણેસ્મરણવિષ્ણોઃકચ્ચયેતત્તદુલ્લભં ॥ તદલ્પેનાતિકાલેનમિધૂર્મમેવ્યત્ત્વમ્
તે ॥ ૬૨ ॥ ગુણાનામેકદેશોયંસિંધુસ્તેકચિત્તોમયા ॥ સમસ્તાનીઢકોવચત્વંશકોવપે
શતૈરપિ ॥ ૬૩ ॥

છતાં પણ જે આ સિંધુસાગરનું સેવન કરેલું હોય તો શ્રીનારાયણનાં નેત્રો તે પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૬૨ ॥
ઘણાંમાંના એક ગુણનો એક દેશ સિંધુ માહાત્મ્ય કહી સંભળાવ્યું અમસ્ત કહેવાને કાણ સમર્થ છે
સો વર્ષ પૂર્વે ત વર્ણવે તેપણ અંત આવેના નથી. ॥ ૬૩ ॥

યથા-નામ જોમ (સિંધુમાં રહેલા રત્નો અને મેરુ કનકની હિપ્ત) છે તેમજ આ નારાયણ
સેતુવર અને નિંધુના ગુણોનું વર્ણન પણ અશક્ય છે. ॥ ૧૪ ॥ હે રાજચેદ્ર માટે તમે પણ પરમ શ્રદ્ધા

યથાર્થેવેલુરત્નનિમેરોશ્રકનકોપમાઃ ॥ પ્રસંસ્વાતુંશક્ત્યતેભિર્ધોર્નદ્યાતથાગુણાઃ ॥ ૬ ॥
તસ્માત્ત્વમપિગર્જેદ્રશ્રદ્ધયાપસ્યાયુતઃ ॥ સિંધુમેવાનિવેવસ્વતતઃસિદ્ધિમવાપ્સ્યસિ ॥ ૬.૫ ॥
॥ ઇતિશ્રીરિગ્વેપુરાણેશ્રીકૃત્તગયુધિષ્ઠિસંવાદેશ્રીનારાયણસરઃ સિંધુતાગસ્યેર્માદંતામ્યે
દ્વિતિયોધ્યાયઃ ॥ ૨ ॥

અર્ધી આ નારાયણ સેતુવર અને સિંધુતાગરને સેવા તો પરમ સિદ્ધિને પામશે. ॥ ૬૫ ॥

ઇતિશ્રી વિષ્ણુપુરાણ. ૧ શ્રોકૃષ્ણ અને યુધિષ્ઠિરના સંવાદ સહિત નારાયણ સેતુવર મહાત્મ્યઃ
ત્રિથ દ્વારામ ગીરધર કરેલા ગુર્જર ટીકાઓ બીજા અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૨ ॥

હે માહરાજ બુના ઇતિહાસને શ્રવણ કરે ને શ્રવણ માનથી સર્વ કામને આપનાર છે ॥ ૧ ॥
લોકના ભિતને ખોટે મને નિર્વિપય કરી સાધુ પુરુષોએ સર્વથા કામ શિદ્ધિને ખોટે તે ઇતિકામ સંભ-

શ્રીકૃષ્ણઉવાચ ॥ શ્રુગુણ્વત્સંમહારાજશ્રેનિહાસંપુરાતનં ॥ यस્યસ્રવણમાત્રેણસર્વકામફલ
પ્રદુમ્ ॥ ૧ ॥ મનોનિર્વિપયંકૃલાલોકાનાંદિતકામ્યયા ॥ અતઃશ્રાવ્યંમહોદારૈર્ધર્મકા
માર્થસિદ્ધયે ॥ ૨ ॥ કાન્યકુન્જેશ્વરોરાજામૃગયાંગતુમુદયતઃ ॥ સુકૃદંબોમહાસૈન્યોવિ
ચચારમહાવને ॥ ૩ ॥

બાંધ્યો. ॥ ૨ ॥ કાન્યકુન્જ દેશનો રાજા મૃગયા કરવાને તત્પર થઇ કુટુંબ સાથે ખોટી સૈન્યા સહિત
ખોટા વનમાં ફરતો હતો. ॥ ૩ ॥

મુખ્ય કારણ (રીઝો) તથા યુદ્ધમાં દુશાળ પામદત સાથે અત્યંત દરેક વાન, લાક્ષ્મીવાન રાજ, ગુણ વનમાં દરેક હોતો ॥ ૪ ॥ તે વન કેવું છે કે જે નાના પ્રકારનાં પદ્મઓથી શોભાયમાન બંધુ

સાકંસનિવમુદ્યશ્રગુદ્ધમુદ્યઃપદાતિભિઃ॥ વઙ્ગશ્રીરાવ્રત શ્રીમાનુચવારગહનંવનમ્॥ ૪ ॥
 નીલમેઘસમંદ્રચંનિચિત્રદ્વિજરાજિતં ॥ વહુમૃગગંજાર્કોર્ણવદુપાદપશોભિતમ્ ॥ ૫ ॥
 ફેરુણાચૈવશબ્દનદીપિશબ્દેનનાદિતમ્કચિન્મતૈશ્રમરૈપક્ષિભિશ્ચૈવશોભિતમ્ ॥ ૬ ॥

બ્રહ્મદેશથી વ્યાપ્ત અને નાના પ્રકારનાં આસથી સુશોભિત નીલમેઘ જેવું રચામ ॥ ૫ ॥ કાઠરી ઓટલો,
 સિરણનાં શબ્દથી, તથા હસ્તિના શબ્દથી, શબ્દાયમાન, કાઠ હામે મહમત્ત બ્રમરાથી તેમ બીજાં
 પણ પક્ષિઓથી શોભાયમાન એવું છે. ॥ ૬ ॥

માત્ર તાત્ર તમાત્ર તથા વેણુ કીચકનાં ઝાટાથી શોભિત, સીદુર તથા બદુત ખાખરા, વડ અને ચંપાના, વૃક્ષોથી શોભાયમાન છે. ॥ ૭૫ ॥ ઉપર કહેવાયેલા તેમ બિલ્લ પણ આશેથી વિટાયેલું ચોભેર

સાલનાલતમાલેશ્રરાજિતંવેણુધીનકૈઃ ॥ સિદ્ધૈરંડવકુલે પુક્તન્યગ્રોધચંપકૈઃ ॥ ૭ ॥

एतेरन्येदुर्ध्वैर्भुक्तवचनंतदार्ढ्यतःशुभम् ॥ विवेशमृगयाशीलोदंतकुलौचमानंसम् ॥ ८ ॥

महादंष्ट्रैर्पद्मान्कयःछलचलादुत्थिनोमृगःसजानंकुणितंदृष्ट्वापलायनपरोभवत् ॥ ९ ॥

સુંદર એંગ તે વનમાં મૃગયા શીત એવો રાજા મન ક્રંદ કરી પેલા વનમાં પ્રવેશ કરતો હતો. ॥ ૮ ॥
તે સુને ત્યાં માલ કોપ પામેલા રાજાને જોઈને મોટી હાલ્ચાળો તેમ મોટા શરીરવાળો એક મૃગ
ખારામાંફથી ઉછેને ત્યાંની નામવા લાગ્યો. ॥ ૯ ॥

ते भृगु पोતાंना प्राणु रक्षणे भाटे तत्काण त्यांची नोंद आहे अने आश्चर्य पाहनार भूम नसति
भाहेला शूकरने जेवने राजा पाणु वेगथी तेना पछवाडे जन्वा लाग्यो. ॥१८॥ ते भृगुना पछवाडे सर्व

भमृगसचिरंयातास्वःप्राणपरिरक्षया ॥ शूकरकौतुकंद्दम्भाराजिोपल्लयान्वगात् ॥ १० ॥

तंजगामानुराजेद्रःसर्वसत्वंभयंकरः ॥ समृगोवातवेगेनप्रासयश्रिमसगरे ॥ ११ ॥ क्षुद्रु

बुद्धुःखपरीतात्मागहनेनिर्जनेपगात् ॥ तत्रदृष्टंसेरोरग्यंपक्षिसंघेश्रान्नादितं ॥ १२ ॥

भृगु प्राणुओने लयने देवावाणो राजा जेतो हतो. वायुना सरणा वेगवाणो ते भृगु पश्चिम सागर
तरक गयो. ॥ ११ ॥ सुधा अने तुषाना दुःखथी विंदायेला ते भृगु गहून अने निर्जनचनमां जेवने
पक्षिओना टाणावेडे शाब्दायमान ओक अभिद्रु मसेवर जेवला लाग्यो. ॥ १२ ॥

शब्द करनारः हंस दुल्लथी रभण्णिय चक्रवाकना शब्दोवोड आभेर विंथायेल्लु प्रप्रुद्धित कमल वननी
रथनावाणुं भरोवर હતું. ॥ १३ ॥ सर्व-आण्णियोने प्रिय करनार भरोवरनुं पवित्र બંજ છે.

कूजछंदं सकुलश्रेष्ठचक्रवाकरवेणच ॥ लस्तजलजः नीर्व्यूहपरितः पस्विष्टितम् ॥ १३ ॥
तत्सरः संलिलंपुण्यं सर्वजीवप्रियंकरम् ॥ तत्र सरोवरे राजा एकाकी च विचारतः ॥ १४ ॥
चचारविपिने घोरे राजदृष्टा मृगो तदा ॥ शरं निपंगादुल्लुप्तवाणलक्ष्मचकार ह ॥ १५ ॥

ते भरोवरना किनारे ओडदो राज विचार करतो હતો. ॥ १४ ॥ તે ભરોવરના વનમાં ફરતો રાબ્દ
એક મૃગીને બેસો હતો ત્યારે તેને મારવાને રાબ્દ બાણ સાધતો હતો. ॥ १५ ॥

आयुधी लय पामेदी ते मृगी वेददीओनां शुब्धभां आवी इरती हुती त्यां आवतां राजानुं
स्मरण इरो. भरण पामती हुती. ॥१६॥ ते मृगी स्मरण समये राजाना भात्री तेने त्याचे डोनुकडेपे

वाणात्सामुमृगीनस्तापतितवल्लिगोलिकं॥पंचमत्वमगात्तत्रसृक्षाराजानमागतम् १६
नृपस्यध्यानमात्रेणराजापुत्रित्वमागत ॥ मृगीकौतुकरूपेणंसंजाताराजवेदमनि ॥१७॥
कंदोपरिःशिरोमात्रंमृगाकारसमन्वितम् ॥ मनुष्यांगंक्रवंचरूपशीलगुणान्वितः ॥१८॥

पुत्र यती हुती. ॥ १७॥ ते कन्यानुं आयु शरीर स्वच्छ सिद्ध युक्त औषावाणि मात्र कंडना उपरनुं
मुज आयुं मृगीनुं हुतुं धरम मात्र मनुष्याकार थयो. ॥ १८ ॥

આ પ્રભાણે ક્રાતુકરે તે મૂળી રાજના મંદિરમાં મોટી થતી હતી તેને જોઇને કાન કુખજેશ્વર રાજા ચિંતાચૂક થયો. ॥ ૧૯ ॥ જ્યોતના ગુભ કમોને કરનારા સિદ્ધાર્યવાળાથી કપિત્વ મુનિ

एवं कौतुकरूपेण वदथे राजसद्युमि ॥ कन्यकुञ्जश्चरोगजा चिता विष्टो वभूव ह ॥ १९ ॥
 एतस्मिन् न तरे धूपस्वेष्ट्या कपिलो मुनिः ॥ अविर्वभूव सिद्धार्थे जनानां शुभकर्मकृत् ॥ २० ॥
 मुनिमागतमाद्याय सम्यक् पूजां चकार ह ॥ राजा संहृष्टमनः विनीतः स्ववचो ब्रवीत् ॥ २१ ॥

સ્વદુઃખથી કરતાં ત્યાં રાજની પાસે આવ્યા. ॥ ૨૦ ॥ આવેલા મુનિની આજ્ઞાથી તે રાજા સંપૂર્ણ રીતે પુજા કરતો હતો. પ્રસન્ન મુખ અને હસતા મુખવાળો રાજા નીતિ ભરેલાં વનન નમ્ર થઇને બોલ્યો. ॥ ૨૧ ॥

મારા ઘર માં આશ્ચર્ય કારક શરીરવાળી પુત્રી ઉત્પન્ન થયેલી છે માટે આશ્ચર્ય હેઠા હું તમારે શારણે
છું. ॥ ૨૨ ॥ હે રાજા તે કપિલ મુનિ નેત્ર મીલિ ધ્યાન કરી આ જન્મમાં કરેલું તેલું પાપ બોક્ષતા

મંદ્રેદેવસુનાજાતાકૌતુકાવિષ્ટગ્રહા ॥ મહદાશ્ચર્યછિધિત્વમૈવશરણંભવ ॥ ૨૨ ॥
કપિલોપિમહાગજધ્યાસ્વારિતમિતલોચનઃ ॥ દૈવયત્કૃતંપાપંજ્ઞાત્યાવચનમવગ્રીત્ ॥ ૨૩ ॥
શૃણુરાજન્કૃત્યમેતાંતવકર્મનુવર્તિનો ॥ કૃતંકર્મફલંશુંકવદ્દલોકેપરત્રચ ॥ ૨૪ ॥

હતા. ॥ ૨૩ ॥ હે રાજન તમારાં કર્મને અનુસરનારી આ કથા સાંભળો. કરેલા કર્મોને આ અને
પરલોકમાં પણ બોગવવાં પડે છે. ॥ ૨૪ ॥

એક દહરો મૃગયા કરવાને તમે એકલા ઘોડા ઉપર બેસી ગહન વનમાં ફરતા ફરતા નારાયણ સેનવરના ડિનારે પ્રાપ્ત થયા હતા ॥ રથા ત્યાં તમેને એક મૃગી બેઠામાં આવી હતી તેને બેઠ તમે બાણ મુકવા તૈયાર થતા હતા તે બાણ સહિત તમેને બેઠ ત્રાસ પામેલી મૃગી તે વનમાં વેળાઓનાં

એકદા મુગયાં કરું નારાયણ સંસ્તે ॥
 એકાકો હયમાસ્ત્ય સંપ્રાપ્તો વિષિ નંવનમ્ ॥ ૨૫ ॥
 તત્ર દટ્ટા મૃગી સ્મ્યાવાણ લઙ્કિતાસ્વયા ॥
 સવાણ ત્રનિતા તત્ર પતિતા વહ્નમાલકે ॥ ૨૬ ॥
 તત્ર પંચલ માપનાસ્તદુપંચતાવકં ॥
 તવસ્પરણ માત્રે ગૃહિણં તવ માં પ્રતમ્ ॥ ૨૭ ॥

ગુચ્છોમાં પડતી હતી. ॥ ૨૬ ॥ ત્યાં વેલ્લઓમાં ત્રાસ પામેલી મૃગી તે વનમાં વેલ્લઓનાં તમારા ઉપનું સ્મરણ કરતી બણે હમણા બાણ સહિત રાબં મને મારવા આવે છે તે ધ્યાનથી દેહ મુકી દેતી હતી તેજ આ તમારા પ્રત્યે પ્રાપ્ત થયેલી છે. ॥ ૨૭ ॥

પાથુ તે કોપુક સ્વરૂપવાળી થયેલી તેનું કારણ તમે સાંભળો તે મૃગીના દેહ સિંધુના જળ સાગરમાં
 પડતો હોતો માત્ર તેના યુકતે તે સિંધુસાગરનું જળ ન સ્પર્શ કરવાથી તે યુક મૃગીરૂપ છે અને દેહ
 દિવ્ય રૂપે છે ॥ ૨૮ ॥ મોટે હોવે તે યુકને શોધ કરી શ્રી સિંધુસાગર નારાયણ સરોવરમાં નાખો
 ॥ ૨૯ ॥

જાતાતૈતુકરૂપેણકૌતુકાત્કારણંઘ્રુણુ ॥ મુર્ધન્યરહિતંદેહંઅપત્તસિંધુસાગરે ॥ ૨૮ ॥
 જાતાતૈતુકરૂપેણકૌતુકાત્કારણંઘ્રુણુ ॥ મુર્ધન્યરહિતંદેહંઅપત્તસિંધુસાગરે ॥ ૨૯ ॥
 નિલેપણંસિંધેચમસૂતકંસુલ્લમિચ્છક ॥ એવમુત્કામુનિશ્રેષ્ઠસ્તત્રૈવાંતરયીયત ॥ ૨૯ ॥
 તસ્મિન્નવસેરાજાચક્રઃપ્રોવાચસેવકાન્ ॥ શીઘ્રંગચ્છંતુમોદૂનામસત્કશોધનંકુરુઃ ॥ ૩૦ ॥

તેમજ નવસેરાજાચક્રઃપ્રોવાચસેવકાન્ ॥ શીઘ્રંગચ્છંતુમોદૂનામસત્કશોધનંકુરુઃ ॥ ૩૦ ॥
 તેમજ નવસેરાજાચક્રઃપ્રોવાચસેવકાન્ ॥ શીઘ્રંગચ્છંતુમોદૂનામસત્કશોધનંકુરુઃ ॥ ૩૦ ॥
 તેમજ નવસેરાજાચક્રઃપ્રોવાચસેવકાન્ ॥ શીઘ્રંગચ્છંતુમોદૂનામસત્કશોધનંકુરુઃ ॥ ૩૦ ॥
 તેમજ નવસેરાજાચક્રઃપ્રોવાચસેવકાન્ ॥ શીઘ્રંગચ્છંતુમોદૂનામસત્કશોધનંકુરુઃ ॥ ૩૦ ॥

ते भृगीनुं शीर जेने भणसे तेने हुं वांछीत इण आशीश आवां राजानां वाइय सांभणीने जंथा
 त्यांधी शोधवा जया ॥ ३१ ॥ ते भृगीनुं शीर भणतां ते राजना सेवके राज आझाधी श्री
 सिंधुसागरभां नाभतां ते सिंधुसागरभां नाभवांधी तत्कात्र राजने त्यां जन्मेसां भृगुनी

तच्छिरोलभ्यते यस्य तस्य दास्यामि वांच्छितं ॥ रतिस्तस्य वचश्चुस्वाययुसर्वतदाज्ञया ॥ १ ॥
 मृगयित्वा शिरस्ते च चिच्छिवुस्सिंधुसागरे ॥ क्षिप्रमात्रेण कर्तव्यं क्षिप्रं जातं शशिशुभम् ॥ २ ॥
 एतद्ब्रुत्वा महोत्साहो राजा संहृष्टमानसः ॥ ब्राह्मणान् भोजयामास नारायणसरस्तेन ॥ ३ ॥

मुष्माकारवाणी लाण्डी मुंदर दिव्यरूप श्रु अक्ष ॥ ३२ ॥ इत्यानुं श्रेष्ठस्त्वक्ष सांभणीने भोटा
 डि साल येतो इतो राज येते प्रसन्न मनवाणो धर्मुने श्रीनारायणु भोगवरना दिनारे आह्वात्रोने लोचन
 आपवा लाज्यो ॥ ३३ ॥

તે એટા ઉત્સવના પ્રસંગે માહારાજ તે વ્યાજ્ઞશ્વેને મહા દાન વગેરે દેતો હતો તેજ પ્રમાણે હે રાજા તમે પણ શ્રદ્ધા યુક્ત થઈ આ ઉત્તમ તીર્થને સેવા. ॥ ૩૪ ॥ તે તીર્થના સેવન માત્રથી મોટાં

રાખે ॥ ૩૪ ॥

દદૈતેભ્યોમહાદાનેપ્રાવર્તનમહોત્સવં ॥ તત્ત્વમપિરાજેન્દ્રશ્રદ્ધયાપરયાયુતઃ ॥ ૩૪ ॥

તત્તીર્થેસેવનાદ્રાજન્મદુઃખોદઅવાપ્સ્યસિ ॥ પઠનાચ્છાવણાદ્રાજન્મગોસદૃષ્ટફલંભેત્ ૩૫

એટાં પાપ પણ મટી જાય છે તેમ આ માહાત્મ્યના પદન શ્રવણ દરનારાઓને પણ હૃદય ગમના

દાનનું ફળ મળે છે. ॥ ૩૫ ॥

इति श्रीविष्णुपुराणे श्रीकृष्णं युधिष्ठिरसंवादे श्रीनारायणसरोवरसिंघुसागरयंत्रं भाषांतयेत्

તોયોધ્યાય ॥ ૩ ॥

इति श्री विष्णुपुराणभां श्रीकृष्णं अने युधिष्ठिरना संवादे मंडित नारायणं सरोवरं भाषातम्य
॥ ३ ॥

આશ્ર દયારામ ગીરધરે કરેલા ગુર્જર પ્રકાશ ત્રીજો અધ્યાય સંપૂર્ણ. ॥ ૩ ॥

પણિ દયારામ ગિરધરજી મિત્ર. સુકામ લખપતબંદર (૩૨૬)

ઓત્ત એન્ડ. એન એમ. ત્રિપાઠી બુકસેલર-મુંબઈ.

મુંબઈ ૧૯૬૦

; (આપૃત્તી ગીતી. પ્રત. ૧૯૫૭)

સન. ૧૯૧૩

પ્રસિદ્ધ કર્તવ્યે ધર્મ વડે પોતાના સ્વર્ગીય શબ્દો છે

આ નાગરિક સંદેશવરે આજીવન જા. ૧ રિક્તકર દલપતરાજે લાલપુર વનમાંથી પોતાના પોતાના

“ પ્રાચીનકથા ” પ્રેમમાં છાપ્યું.

ક્રિ.મત. રૂ. ૦-૪-૦૦

इति श्री नारायण सरोवर माहात्म्य समाप्त.